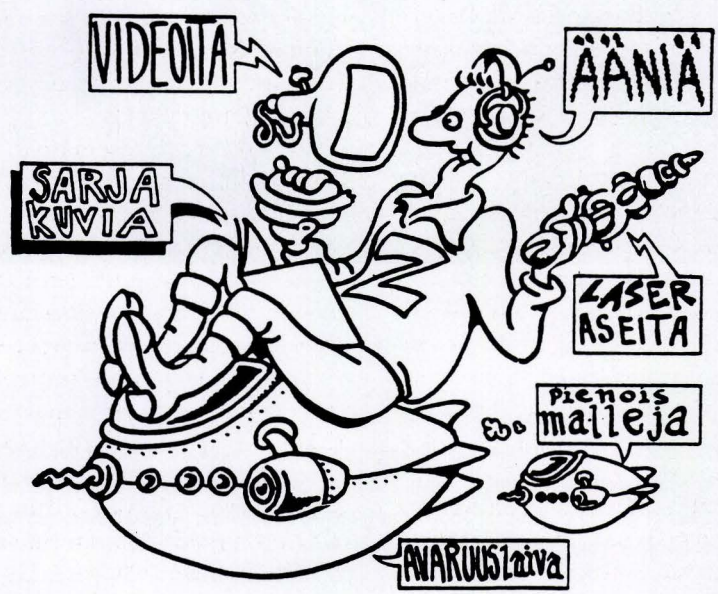

ZAR

LASER ja SARJAKUVA

ZAP!!!

Laser ja sarjakuva on Tekniikan museon ja Suomen sarjakuvaseuran yhteisnäyttely, joka liittyy osana sarjakuvan 100-vuotisjuhlavuoden tapahtumiin. Museon vaihtuvien näyttelyjen osasto on täytetty laserpyssyillä ja sarjakuvasuurennoilla. Kuuluuko tämä todella Tekniikan museon toimialaan?

Näyttelyssä kerrotaan laserista populaarikulttuurissa. Vaikka laser nykyään onkin yleensä huomattomasti mutta olennainen osa arkipäivää, populaarikulttuurissa se tunnetaan miltei yksinomaan tappavana säteenä, jonka avulla voi tuhota lähes

mitä tahansa. Näyttelyn nimi ja koko muovilelukulutturia hyvin kuvaava termi 'zap' periytyy sarjakuvista. Maailman ensimmäisessä sci-fi -sarjakuvassa Buck Rogersissa jo vuonna 1929 esitellyt avaruuspyssyt päästivät zap-äänen, jonka mukaan muotoutui niiden englanninkielisissä maissa yleistynyt nimi: zap-pyssy.

Suomen sarjakuvaseura ry. on julkaissut näyttelyn yhteydessä lehden joka käsittelee koko zap-kulttuuria. Ajatus on todella hyvä, koska itse näyttely on niin hauska että sen asiapuoli jää helposti syrjään. Lehteen on saatu koottua zap-kulttuurin taustoja eri puolilta valottavia artikkeleita, joiden asiasisältö on riittävän sisältörikas julkaisun käsittelemiseen todellisena lehtenä eikä näyttelyesitteenä.

Näyttely koostuu suurelta osaltaan eri sarjakuvista (laser)kopioina suurennetuista ruuduista ja stripeistä, jotka saavat katsojan heti palauttelemaan mieleensä "missä tuokin

tarina on tullut luettua". Aku Ankka -sarjakuvien klassiset yhteiskuntakriittiset tarinat ovat ilman muuta koko zap-kulttuurin helmiä. Avaruuspyssyihin erikoistuneet ihmiset eivät varmaankaan pidä tästä mielipiteestä, sillä perinteisten sci-fi

-sarjakuvien kuvakieli näyttää aivan toiselta. Kuitenkin Carl Barksin kyky pelkistää myös teknologiaa ja nostaa olennainen eroon massasta saa aikaan sen, että esimerkiksi tunnettu ruutu "PIM – olet hypnotisoitu" loistaa muun näyttelymateriaalin keskeltä kuin majakka.

On itseasiassa hämmästyttävää että Walt Disney -company on joutunut konservatiivien hampaisiin Atlantin molemmin puolin nyt, kun yhtiön julkaisemat sarjakuvat on riisuttu vanhojen piirtäjien ja tekstinkirjoittajien viljelemästä aikakautensa huipputeknologiaa hyväksikäyttäneestä säälittömästä underground-huumorista. Ehkä juuri tästä syystä sovinnaisempi ja kiltti Mikki Hiiri muodostui "sallitukseksi viihdeeksi" USA:ssa räävittömän Aku Ankan sijaan. Euroopassa Aku Ankan ideologia sopi paremmin poliittisen satiirin perinteeseen.

Lähtökohtana näyttelyn kokoamiseen on ollut Heikki Paakkasen kokoama laserpyssykokoelma. Pyssykokoelman totaalinen

retrospektiivinen luonne poistaa nopeasti sukupolvien välisen kuilun zap-pyssyjen ihailijoiden mielikuvista. Lelupyssyjen muotokielestä on helposti tunnistettavissa sama raketti-ideologia, jonka mukaan muotoiltiin esimerkiksi 1950-luvun lopun Cadillacin takasiivet. Tähän muotoilun suuntaan 1960-luvulla lapsuutensa eläneen on hyvin helppo samaistua, vaikka se onkin nykypäivän kannalta vanhentunutta. Aina on hyvä muistaa, että kuuhunkin lennettiin ennen nykyaikaisten tietokoneiden aikakautta ja että sinne olisi kai nykypäivänä "suhteellisen helppo" matkustaa.

Zap-pyssykokeelmaa täydentävät Pekka Lehtosaaren lelukokoelmasta mukaan otetut avaruusaluukset Star Warsista, Star Trekistä ja Myrskylinnuista.

Näyttelystä kertovan lehden kokoonpano kertoo jo syyn miksi ZAP-näyttely todellakin kuuluu Tekniikan museon toimialaan. Vaikka sarjakuvat liitetäänkin helposti leikkimiseen ja lapsuuteen, niiden ruututodellisuus ohjaa kuitenkin ihmisten mielikuvia elämästä ja näin myös tekniikasta hyvin voimakkaasti. Ilmiö on sama kuin Jules Vernen kirjoilla. Vernen aikaansaama sukupolvien ajan kestänyt teknologiaoptimismin ideologia levittäytyi kaikkiin länsimaihin, eikä sata vuotta sitten eläneen Vernen vaikutusta meidän maailmamme kehitykseen voi oikein edes hahmottaa. Vernen kirjoja lukeneille ja niistä innostuneille on ilman muuta itsestäänselvää, että teknologiaa hyväksi käyttämällä voi vaikka matkustaa maailman ympäri.

Niinpä lentolaitteet ja laivat on tehty vastaamaan teknologialle asetettuja odotuksia. Teknologian tarve ohjee teknologian kehitystä ja tämän tarpeen luo suurelta osalta yhteiskunnan sosio-ekonomisen kompleksin. Paljon pelkistetympin Aku Ankka, jonka klassikot jo kaksi kokonaista sukupolvea on opiskellut ulkoa, on antanut meille itsestään selvän mielikuvan teknologian, innovaattorin, teollisuuden, pääoman ja teknologian

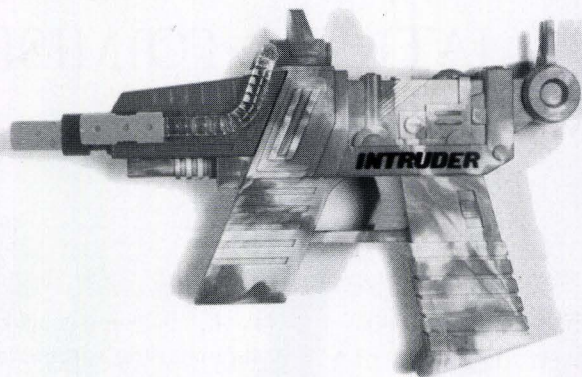
käyttäjän välisistä suhteista. Vahinko kyllä usein innovatiivisina pidettyjen sci-fi -sarjakuvien sisältö on yleensä paljaan mekaniikka. Zap-pyssyyn sisältyvä raaka ja konkreettinen valta on voima, joka piiräyttää ruudun, sivun ja kokonaisen tarinan. Samalla tavalla erottuvat hyvät ja huonot sci-fi -elokuvat: toisissa katsojia kerätään vaikuttavilla tehosteilla, toisissa käsikirjoituksen ideologinen realismi johtaa ikituoreen klassikon syntyyn.

Sarjakuvan, zap-pyssyjen, laserin ja oikean elämän aseiden välisestä monimutkaisesta suhteesta kielii myös Risto Vartevan ZAP-lehteen kirjoittama artikkeli "ZAP! laser – tappava säde?". Varteva todistelee fysiikan lakeihin nojaten aukottomasti, kuinka laserpyssy ei voi toimia tosielämässä kuten sci-fi -sarjakuvissa. Hän on periaatteessa oikeassa, mutta todellisen elämän zap-pyssyt löytyvätkin "ZAP-aarggh" semiotiikan sijaan akuankka-sarjakuvien "PIM-olet hypnotisoitu" puolelta. Ehkä asian oivaltaminen vaatii sarjakuvamaailmaa likaisempaa mielikuvitusta. Aseen merkitys on ollut jo pitkään monimutkaisempi kuin "...näin on uhrissa kudokset repinyt tappava reikä." Nykyaikainen sodankäynti on erittäin voimakkaasti teknologiasidonnainen tapahtuma, jossa päämääränä ei välttämättä ole vihollisen tappaminen, vaan poliittisten ja taloudellisten etujen tavoittelemine. Itsepintaiset huhut kertovat että suurvaltojen laser-aseiden kehittelijät ovat jo ennen Falklandin sotaa kyenneet kehittämään toimivia laser-aseita, joiden tarkoituksena on vastustajan käyttämän teknologian komponenttien tai teknologiaa käyttävän sotilaan silmien vahingoittaminen. Eikä laser-aseen vaatimaa suurta energiamäärää suinkaan tarvitse ottaa paristosta. Voimakkaan lasersäteiden muodostamiseen tarvittavaa energiaa saadaan esimerkiksi muuntamalla konventionaalisista räjähteistä saatavasta hetkellisesti korkeasta energiapurkauksesta. Tätä

teknologiaa on esitelty myös Suomessa pidentyissä tekniikan alan seminaareissa.

Ainakin kansainväliset järjestöt ovat ryhtyneet toimenpiteisiin tällaisten laser-aseiden kieltämiseksi epäinhimillisinä. Tämä on aika paljon aseelta, joka ei toimi oikeasti.

Tekniikan museo on hyvin pitkälle oikeilla jäljillä näyttelyn juonessa, mutta käsikirjoitusta ei ole – uskallettu vai saatu? – vietyä tarpeeksi pitkälle todellisuuteen. Animaattori ja sarjakuvapiirtäjä Heikki Paakanen on taiteilijana päässyt syvälle länsimaisen teknologian perusteisiin kertoessaan

työn alla olevasta uudesta elokuvastaan "Rujoa jälkeä" huolimatta siitä, että hän sanoutuu elämässään irti monista nykyajan teknologian kehityksen saavutuksista kuten televisiosta. "Rujoa jälkeä" käsittelee sitä tosiasiaa, että maailman parhaat aivot ke-

hittelevät koko ajan tappamiskonsteja, tautien parannuskeinoja ja sotien estämistä. Zap-pyssyjen sisältämät filosofiset ongelmat ovat koko ihmiskunnan mittakaavassa valtaisia. (PN, KS, TK)

Zap - laser ja sarjakuva -näyttely Tekniikan museossa 7.5. – 29.9.1996
 Viikintie 1, Helsinki, puh. 90 - 790 327
 Avoinna ti – su 11 – 17